

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

مباحث پیشرفته یادگیری عمیق؛
شبکه های توجه گرافی
(Graph Attention Networks)

کارگاه آنلاین آموزش استفاده از
وب آو ساینس

کارگاه آنلاین مقاله روزمره انگلیسی

تحلیل ادراک و تجربه زیسته دانش آموزان دختر در مورد پوشش مناسب در مدارس متوسطه

زهرا میرطاهری

دانشجوی کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران و آموزگار مدرسه
(z.mirtaheri1@gmail.com)

دکتر کیوان صالحی

عضو هیأت علمی گروه روش‌ها و برنامه آموزشی و درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران
(Keyvnsalehi@ut.ac.ir)

چکیده

رعایت حجاب و پوشش یک نیاز طبیعی و ذاتی برخاسته از فطرت انسانی است، همچنین یک امر واجب الهی و ضروری در ادیان آسمانی است. اسلام با واجب نمودن حکم حجاب خواسته است که حریم اجتماع را از بی‌عفتی و آلودگی‌های جنسی نگه دارد. پژوهش حاضر با هدف تحلیل ادراکات دانش‌آموزان در خصوص کیفیت پوشش مناسب به انجام رسید. سعی گردید تا با استفاده از رویکرد تفسیرگرایانه به بازسازی معنایی ادراکات دانش‌آموزان در خصوص کیفیت پوشش مناسب پرداخته و نشان داده شود که دانش‌آموزان چه درک و ارزیابی، نسبت به پوشش و حجاب دارند. به منظور گردآوری داده‌ها از پرسشنامه بازپاسخ استفاده شد. با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی، تعداد ۳۰۶ نفر دانش‌آموز در مقطع متوسطه دوره اول و دوم صورت گرفت. تحلیل عمیق ادراکات دانش‌آموزان دختر به شناسایی و دسته‌بندی ۵ مضمون اصلی در گروه با حجاب و بدحجاب شامل «توجه به جنبه ظاهری حجاب»، «توجه به جنبه درونی و روانی حجاب»، «توجه به جنبه آزادی حجاب»، «توجه به چادر» و «بی‌توجهی به حجاب» منتج گردید. یافته‌ها نشان داد کیفیت پوشش مناسب و حجاب در بین دانش‌آموزان دختر، با آسیب و چالش‌هایی متعدد و متنوعی همراه است که کم‌توجهی بدان، می‌تواند سلامت آن‌ها را با چالش‌های جدی همراه سازد.

واژگان کلیدی: ادراکات دانش‌آموزان، تجارب زیسته، پوشش، مدارس متوسطه، روش کیفی

مقدمه

رعایت حجاب نه تنها برای خود زن ارزش می‌آفریند، بلکه می‌تواند خانواده، اجتماع و نیز تحت تأثیر قرار دهد. همان‌طور که رعایت آن به عنوان یک امر ضروری می‌تواند مفید باشد عدم رعایت آن نیز پیامدهایی منفی را به همراه دارد. ضرورت حجاب را در چهار مورد می‌توان دید: حجاب در اسلام یک قانون است، حجاب به عنوان سرچشمه زلال می‌تواند زن را به کمال برساند. حجاب از بی‌بند و باری و مفساد اجتماعی جلوگیری می‌کند، حجاب باعث استواری و تداوم کانون گرم خانواده‌ها می‌شود.

حجاب در اسلام یک قانون است. بر زن مسلمان فرض است که بدون هیچ‌گونه قید و شرطی قانون حجاب را بپذیرد. بدون شک استقلال فکری و روحی انسان اجازه نمی‌دهد که بی‌قید و شرط تسلیم انسان دیگری شود. چرا که او هم مثل خودش یک انسان است و ممکن است در برخی موارد اشتباه کند (خرمی مشگانی، ۱۳۸۸). حجاب به عنوان یک سرپرده‌ی مجلل، شخصیت و قداست زن را در بر می‌گیرد و روز به روز بر درخشندگی و شخصیت زن می‌افزاید. در سایه حجاب می‌تواند، تکاپو و فعالیت بپردازد بدون آنکه گوهر شخصیتی خود را از دست بدهد. حجاب زن را از افتادن به گودال نابودی و هلاکت نجات می‌دهد. زن که حجاب دارد همه چیز دارد ایمان، شخصیت، عزت، عظمت، و آبرو و حیثیت اجتماعی (ص ۴۳). پیدایش و تشدید مفساد اجتماعی از علل بسیاری برخوردار است که یکی از علت‌های آن ریشه در بی‌حجابی زنان دارد. امام صادق (ع) فرموده است: "نگاه، تیری از تیرهای شیطان است" (ص ۵۰).

در جامعه‌ای که زنان بدون حجاب در برابر دیدگان نامحرم و غیرخودی ظاهر می‌شوند دیگر نباید انتظار داشت که خانواده‌هایی با اقتدار و متین در آن جامعه شکل گیرد (ص ۵۵). حجاب مایه تشخیص زن است. برخلاف تبلیغات ابلهانه و ظاهر بینانه مادی گرا مایه اسارت زن نیست، مایه آزادی زن است. زن با برداشتن با عریان کردن آن چیزی که خدای متعال و طبیعت پنهان بودن او را از او خواسته، خودش را کوچک می‌کند، خودش را سبک و کم ارزش می‌کند. حجاب وقار است. متانت است. ارزش گذاری زن است، سنگین شدن کفّه آبرو و احترام اوست. حجاب این‌هاست. این را باید خیلی قدر دانست و از اسلام باید تشکر کرد به خاطر حجاب. این جزء نعمت‌های الهی است (آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۱) لزوم پوشیدگی زن در برابر مرد بیگانه یکی از مسائل مهم اسلامی است. در خود قرآن کریم در باره این مطلب تصریح شده است. (مطهری، ۱۳۸۰). قرآن در سوره احزاب می‌فرماید: "زنان با رعایت پوشش، به خوبی و نیکی شناخته می‌شوند و مورد آزار و اذیت قرار نمی‌گیرند". توصیه قرآن به زنان اینست که همان‌طور که عقل حکم می‌کند که زنان برای اینکه مورد آزار و اذیت قرار نگیرند برای حفظ خود از خطر تعرض نا محرمان، محدودیت و زحمت حجاب را به جان بخرند و برای یک فایده بزرگتر (آزادی از سوءاستفاده جنسی) یک فایده کوچکتر (راحتی و بی حجاب بودن) را کنار بگذارند. (اسلاملو و همکاران، ۱۳۸۶). زن به دلیل زیبایی‌ها و جاذبه‌هایی که دارد، همواره بیشتر از مرد مورد توجه دیگران قرار می‌گیرد و اگر در جامعه طوری ظاهر شود که این زیباییها به شکل ارزان و راحت در اختیار دیگران قرار بگیرد، و به شدت این جاذبه‌ها افزوده شود، آنچه مورد توجه قرار می‌گیرد، زیبایی این جذابیتها خواهد بود ولی اگر با پوشش در جامعه ظاهر شود، افراد به بعد انسانی و جاذبه‌های درونی او توجه خواهند کرد و در واقع انسان بودن زن شناخته می‌شود و زن مورد آزار قرار نمی‌گیرد. (اسلاملو و همکاران، ۱۳۸۶)

حفظ حجاب و حفظ عفت، حفظ خط اسلام و ایمان ماست، همان‌طور که که واجبات و محرمات الهی را رعایت می‌کنند، حجاب را نیز مراعات می‌کنند. حجاب اسلامی وسیله حفظ و صیانت عفاف انسانی است. شخصیت انقلابی زن مسلمان به او اجازه نمی‌دهد که از راه نشان دادن پیکر برهنه خود، از راه در معرض گذاشتن و به نمایش نهادن زیور و زینت و آرایش خود، خود را نشان دهد. (فرمایشات امام خامنه‌ای، ۱۳۵۹). در اسلام زن باید حجاب داشته باشد ما نمی‌توانیم و اسلام نمی‌خواهد

که زن به عنوان یک شیء و یک عروسک در دست ما باشد. اسلام می خواهد شخصیت زن را حفظ کند و از او انسانی جدی و کارآمد بسازد. (صحیفه نور، جلد ۵، ۲۹۴).

حجاب تکریم آن کسی است که در حجاب است. حجاب تکریم زن است. (رهبر معظم انقلاب، سخنرانی در جمع فرماندهان سپاه ۱۳۷۶). حفظ حجاب تدبیر خالق هستی برای پاسداری و نگهداری عفاف بوده و به رشد عواطف و عشق در وجود آدمی و تحکیم روابط خانوادگی کمک می کند و برای رسیدن به حجاب مورد نظر اسلام نمی توان تنها بعضی از دستورات را رعایت کرد، چرا که ثمره حجاب در صورتی به طور کامل تحقق می یابد که تمامی دستورها رعایت گردد. (مطهری، ۱۳۸۰). لباس هر انسان پرچم کشور وجود اوست پرچمی که او بر سر درخانه وجود خود نصب کرده است و با آن اعلام می کند که از فرهنگ تبعیت می کند. همچنانکه هرملتی با وفاداری و احترام به پرچم خود اعتقاد خود را به هویت ملی و سیاسی خود ابراز می کند، هراسان نیز، مادامی که به یک سلسله ارزشها و بینشها، معتقد و دلبسته باشد لباس متناسب با آن ارزشها و بینشها را از تن بدر نخواهد کرد. "وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي نَفْسَهُ بِتِغَاءِ مَرْضَاتِ اللَّهِ". هستند در میان مردم کسانی که جان خویش را می فروشند تارضای خداوند را به دست آورند (سوره بقره آیه ۲۰۷). "إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِآنَ لَهُمُ الْجَنَّةَ". (خدا از مومنان، جان و مال آنها را می خرد و در عوض به آنها بهشت می دهد). سوره توبه، آیه ۱۱۱ (حداد عادل، ۱۳۸۹). بدحجابی از مسائلی است که سلامت فرد و جامعه را تهدید می کند. پوشش نامناسب پی آمدها و آثار جبران ناپذیری در فرهنگ، اخلاق، اعتقاد، اقتصاد و امنیت جامعه دارد که گاه مسیری انحرافی و بازگشت ناپذیری پدید می آورد. فرهنگ هر جامعه ای از جنبه های گوناگونی تشکیل یافته است. جنبه های هنجاری فرهنگ جامعه، از ارزشها و قواعد خاص رفتاری تشکیل می شود. هنجارها نشان می دهند که چه چیزی ارزش و ضد ارزش است مانند شیوه های پوشش برگرفته از فرهنگ آن جامعه. تلقی بد از بدحجابی، باور به ارزشی بودن حجاب و پوشش و قضاوت درست درباره حجاب، در زندگی اجتماعی و فرهنگی تأثیر بسزایی دارد. (حاجی عبدالباقی، ۱۳۸۶).

بدحجابی پدیده ای است که از سوی برخی بیمار دادن تشویق و ترغیب می شود، به طوری که آن را ابزاری برای دور زدن قوانین و احکام اسلامی یعنی حکم شرعی حجاب قرار داده اند. در جامعه اسلامی، بدحجابی به عنوان یک نابهنجاری بوجود آمده که خود عامل بسیاری از مشکلات جنسی، خانوادگی، تصرفات خیابانی و بحران های اجتماعی شده است. بدحجابی بدتر از بی حجابی است؛ زیرا جامعه عقلانی و اسلامی به طور طبیعی از بدحجابی حمایت نمی کند و به شدت با آن مبارزه می کند؛ ولی از آن جایی که جامعه نسبت به برخی از امور تاهل و تسامع روا می دارد، بدحجابی به عنوان یک شیوه و خودارایی شیوع و رواج می یابد و خود عامل فساد و تباهی در جامعه می گردد؛ زیرا بدحجابی به عنوان خودارایی، عامل تهییج شهوات جنسی است که پیامدهای آن مانند موریان آهسته جامعه را از درون متلاشی می کند و اساس خانواده ها را از هم می پاشد (حاجی عبدالباقی، ص ۵۸). با توجه به بررسی انجام شده در پیشینه تحقیق در مورد حجاب و بررسی مقالات نوشته شده در مورد حجاب که اکثر آکمی بوده، و با توجه به ضرورت ناشی از نبود یافته های دقیق و عمیق در این مورد، تلاش برای ادراک تصویر ذهنی دانش آموزان در مورد پوشش مناسب می تواند به دست اندرکاران نظام آموزش و پرورش و مسئولان مربوطه کمک نماید تا ضمن تصمیم گیری برای کاهش بدحجابی در بین دانش آموزان و اجرای آنها در مدارس، زمینه لازم را برای کاهش بدحجابی فراهم نمایند. از این رو هدف اصلی در پژوهش حاضر، بدست آوردن درک عمیق تر از دیدگاه های دانش آموزان در مورد حجاب و شناسایی آسیب های ناشی از بدحجابی می باشد بدین منظور سوال اصلی این است که دیدگاه دانش آموزان در مورد پوشش و حجاب مناسب چیست؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

برای واژه حجاب معانی لغوی مختلفی وارد شده است. از جمله، پوشش و آنچه به وسیله آن خود را می‌پوشانند، منع، حائل بین دو چیز، ستر و در پرده قرار دادن. از نگاه شرعی نیز معنای حجاب، بی‌ارتباط با معنای لغوی نیست چرا که در اصطلاح دینی، حجاب به پوشانیدن تمام بدن، به جز صورت و دست‌ها تا مچ، توسط زنان اطلاق می‌شود. این نوع پوشش جز در برابر محارم برای زنان واجب بوده و جزء تکالیف دینی آنان به حساب می‌آید. البته حجاب به معنای شرعی طبق محدوده شرعی، دارای دو بعد ایجابی و سلبی است، بعد ایجابی آن پوشش بدن و بعد سلبی آن حرمت تبرج خودنمایی و جلوه‌گری در برابر نامحرم است. بدیهی است حجاب اسلامی با مراعات هر دو بعد ایجابی و سلبی محقق می‌شود (صفی یاری، ۱۳۸۹). در اصطلاح واژه‌ی حجاب در مورد پوشش زن بکار می‌رود که به این معنا پرده یعنی در پشت پرده بودن زن. آنچه امروزه از کلمه حجاب برداشت می‌شود، کمی متفاوت از کاربرد آن در گذشته است. امروزه حجاب یعنی پوشش برای زنان، شاید به اعتبار پشت پرده واقع شدن زن باشد، به گفته مرحوم شهید مطهری، معنای اصطلاحی حجاب بیشتر در عصر ما پیدا شده است. اما فقها در کتب فقهی از واژه (ستر) به معنای پوشش استفاده می‌کنند و کمتر از کلمه‌ی حجاب به معنای پوشش استفاده می‌نمایند. (خرمی مشکاتی، ۱۳۸۸). پوشش معادل ستر در زبان عربی است که این تعبیر در قرآن و روایات و کلمات فقها هم بکار رفته است. ستر در لغت به معنای پوششی و آن چیزی است که به وسیله آن چیز دیگری پوشانده می‌شود. در روایات عنوان ستر پوشش بدن بکار رفته است. (طیب، ۱۳۸۸).

چارچوب مفهومی

چارچوب مفهومی در تحقیق حاضر، مبتنی بر رویکرد تفسیرگرایی اجتماعی است. براساس دیدگاه تفسیری، واقعیت مشروط به تجربه انسان و تفسیر اوست. انسان از طریق تجربه می‌تواند دانش مربوط به واقعیت را در ذهن خود بسازد. پژوهشگر از طریق تعامل با موضوع مورد پژوهش، به شناخت آن نایل می‌شود. به عبارت دیگر در این دیدگاه شناخت امری عینی نیست و دارای ابعاد و تفسیرهای گوناگون می‌باشد (بازرگان، ۱۳۹۱) در این پژوهش سعی گردید تا با استفاده از رویکرد تفسیرگرایانه به بازسازی معنایی ادراکات دانش‌آموزان دختر، از آسیب‌های بدحجابی پرداخته شود. و نشان داده شود که دانش‌آموزان چه درکی از حجاب و پوشش مناسب دارند و آن را چگونه ارزیابی می‌کنند.

روش

برای دست یافتن به سوال مورد نظر و شناخت بهتر از عمق و وضعیت موجود و با توجه به اهمیتی که مسئله حجاب برای کشور و جامعه اسلامی دارد و آسیب‌های ناشی از بدحجابی، فقدان مطالعات کافی در این زمینه، ضرورت تلاش برای تحلیل ادراک دانش‌آموزان در مورد پوشش مناسب و آسیب‌های آن، دو چندان به نظر می‌رسد. در مطالعه حاضر، سعی شده است تا بر مبنای پارادایم کیفی، به درک و تحلیل پوشش مناسب، به ویژه، در دانش‌آموزان دختر پرداخته شود. انتخاب روش کیفی زمانی مناسب است، که با داده‌هایی سروکار دارد، که واقعیت‌های مورد مطالعه را به صورت کلامی، تصویری یا امثال آن نمایان کرده و مورد تحلیل قرار می‌دهد. این نوع تحقیق بر معنایی که افراد ذی ربط (شرکت کننده گان در فرایند تحقیق) از پدیده مورد مطالعه در ذهن دارند، تاکید دارد. این نوع تحقیق با استفاده از چندین شیوه متکی بر رویکردهای تفسیری و طبیعت‌گرایانه انجام می‌پذیرد. به عبارت دیگر پژوهشگرانی که روش تحقیق کیفی را بکار می‌برند، پدیده‌های مورد مطالعه را در شرایط طبیعی شان بررسی کرده و کوشش می‌کنند تا به معنایی که افراد ذی ربط به این پدیده نسبت می‌دهند، پی ببرند (بازرگان، ۱۳۹۱).

نحوه انتخاب نمونه: روش انتخاب نمونه به صورت تصادفی است. به طوری که با توجه به تعداد زیاد دانش‌آموزان دختر، تصمیم گرفته شد سوال مورد نظر را به صورت یک پرسش بازپاسخ در اختیار دانش‌آموزان قرار دهیم. برای این منظور دو منطقه آموزش و پرورش شهر کرج را در نظر گرفتیم و در هر منطقه، مدارس متوسطه دوره اول و دوم را به صورت تصادفی انتخاب کرده و سعی شد مخصوصاً در مدارس متوسطه دوره دوم، به تفکیک رشته‌های تحصیلی، پرسش مورد نظر در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد. در نهایت از همه رشته‌های تحصیلی (تجربی، ریاضی، انسانی) دانش‌آموزان انتخاب شدند در مجموع از هر دو دوره اول و دوم متوسطه ۳۰۶ دانش‌آموز نظرات خود را در مورد پوشش مناسب ارائه دادند.

توصیف و ویژگی‌های دانش‌آموزان منتخب: در این پژوهش، از نظر ۳۰۶ دانش‌آموز دختر، در شهر کرج کمک‌گرفته شد. در این پژوهش تعداد کل دانش‌آموزان مورد نظر دختر ناحیه یک، ۱۳۸ نفر، که ۲۹ نفر آنها مربوط به مقطع متوسطه دوره اول و ۱۰۹ نفر مربوط به مقطع متوسطه دوره دوم می‌شدند و تعداد کل دانش‌آموزان دختر موردنظر در ناحیه سه، ۱۶۸ نفر شدند که ۳۳ نفر آنها مربوط به مقطع متوسطه دوره اول و ۱۳۵ نفر آنها مربوط به مقطع متوسطه دوره دوم می‌شدند.

ماهیت گردآوری و تحلیل داده‌ها: در این پژوهش سعی شد، تمامی نظرات دانش‌آموزان دختر در پرسش‌نامه مورد نظر، در خصوص پوشش مناسب از منظر آنها جمع‌آوری شود و آنها را مورد تحلیل قرار دهیم. در این مطالعه سعی شد، نظرات دانش‌آموزان بدحجاب و دانش‌آموزان با حجاب به طور مستقل در نظر گرفته شود و تحلیل شود. از آنجایی که اطلاعات دانش‌آموزان و نوشته‌های آنها کاملاً ناشناس باقی می‌ماند و این اعتماد را نیز قبلاً به آنها داده بودم، بنابراین از آنها خواسته شد با توجه به الگوی یک دختر محجبه که می‌تواند شامل چادر یا پوشیدن مانتو و شلوار ساده همراه با پوشش کامل مو و اندام‌های بدن باشد؛ بنا به تشخیص خود، مشخص نمایند؛ آیا با حجاب هستند یا بدحجاب؟ در طی این پژوهش، از بین ۳۰۶ دانش‌آموز دختر در کل ۱۱۷ نفر بدحجاب و ۱۸۹ نفر با حجاب تعیین شدند. در پژوهش حاضر، بعد از گردآوری فرم‌های تکمیل شده، نسبت به بازخوانی و دسته‌بندی یافته‌ها اقدام شد. بدین منظور بعد از خواندن تمامی نظرات و نوشته‌های دانش‌آموزان، در خصوص پوشش مناسب، آنها را به دو گروه بدحجاب و با حجاب تقسیم‌بندی کرده و بعد از بررسی اولیه توانستم تعداد ۵۱ مضمون از گروه با حجاب و تعداد ۴۳ مضمون از گروه بدحجاب از دیدگاه آنها بدست آورم. جهت تجزیه و تحلیل نوشته‌ها و نظریات دانش‌آموزان از روش ۷ مرحله‌ای کلایزی استفاده شد. در مرحله اول: (مرور متن نوشتاری داده‌ها) کسب احساس کلی نسبت به آنها و تعیین چگونگی بخش مندی متن نوشتاری. در این مرحله تمامی نوشته‌های ۳۰۶ دانش‌آموز دختر از هر دو گروه با حجاب و بدحجاب به طور جداگانه مطالعه شد. در مرحله دوم: (انتخاب بخش‌هایی از متن نوشتاری داده‌ها) مانند عبارت یا جمله و شماره گذاری آنها به صورت اطلاعات کدگذاری شده. در این مرحله عبارات مهم و هم معنی استخراج گردید و در کدهای تعیین شده نوشته شدند. مرحله سوم: (مرور کدهای تدوین شده و ادغام آنها به صورت دسته‌های عمده تر اطلاعات) در این مرحله عبارات ابتدا به ۵۱ کد درگروه با حجاب و ۴۳ کد درگروه بدحجاب به صورت دسته‌هایی سازمان‌دهی شدند. مرحله چهارم: (کاهش دسته‌ها، حذف دسته‌های تکراری و ادغام دسته‌های کوچکتر در دسته‌های عمده تر، در حدود ۲۰ دسته یا مقوله) در این مرحله کدهای مختلف بررسی شد و ۵۱ مضمون، به ۱۰ مضمون کلی درهم ادغام گردیدند. مرحله پنجم: (تبدیل دسته کدها یا مقوله‌ها به ۵ تا ۷ موضوع). در این مرحله عبارات در ۵ دسته کلی تر در هم ادغام گردیدند. مرحله ششم: (انتخاب مقوله‌هایی به عنوان موضوع بحث). در این مرحله مضمونها نامگذاری شدند و مرحله هفتم: (نوشتن مضمون‌های اصلی و زیرمضمون‌های آنها همراه با روایتهای آنها). در این مرحله ۵ مضمون اصلی و ۱۰ زیرمضمون و روایتهای نوشته شده توسط دانش‌آموزان، بصورت جدول تهیه و تنظیم گردید. بنابراین کلیه نظرات دانش‌آموزان دختر دوره متوسط اول و دوم مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. در نهایت توصیف جامع از پدیده مورد تحقیق به شکل یک بیانیه صریح و روشن تنظیم می‌شود (بازرگان،

۱۳۹۱). مطالعات کیفی، ریشه در ۴ محور ارزش واقعی، کاربردی بودن، تداوم و مبتنی بر واقعیت بودن دارد. ارزش واقعی بودن، تمامی شرکت کنندگان شخصاً و کتباً نظرات خود را نوشتند. کاربردی بودن بدین معنی می باشد که، آیا نتایج در مورد گروه های دیگر قابل بکار بستن است؟ مشارکت کنندگان نسبتاً از نظر تعدادشان گسترده هستند و پراکندگی خوبی هم دارند و در نتیجه کاربردی بودن آن نیز، تایید می شود. ثبات هنگامی کسب شده که شرکت کنندگان پاسخ های نامتناقض و همسانی به سوالات ارائه داده باشند. در مجموع ۵ مضمون در گروه باحجاب و ۵ مضمون در گروه بدحجاب تنظیم گردید که در بین ۳۰۶ دانش آموز نشان دهنده اینست که نوشته های آنها نامناقض و همسان بوده و ثبات آن را تایید می کند. مبتنی بر واقعیت بودن نیز زمانی حاصل می شود که فرایند پژوهش خالی از هر گونه تعصب می باشد. دانش آموزان آزادانه تمامی نظرات خود را با اعتمادی که به آنها داده بودم، در پرسشنامه ها بدون ذکر نام خود نوشتند بدین ترتیب واقعیت بودن آن تایید می شود.

یافته های پژوهش

با توجه به اهمیتی که حجاب در بین زنان و دانش آموزان دارد و رعایت نکردن آن به درستی می تواند آثار و پیامدهایی را به دنبال داشته باشد، سعی گردیده است به ادراکات دانش آموزان در زمینه حجاب و پوشش مناسب آنها تمرکز شود؛ تا به وسیله آن بتوانیم به منظور ارتقای وضعیت موجود، راهکاری پیشنهاد شود. رعایت حجاب و پوشش یک نیاز طبیعی و برخاسته از فطرت انسانی است، همچنین یک امر واجب الهی و ضروری در ادیان آسمانی است. اسلام با واجب نمودن حکم حجاب خواسته است که حریم اجتماع را از خطر بی عفتی و آلودگی های جنسی نگه دارد. (خردمندی، ۱۳۸۸). امام خمینی (ره) چادر را حجاب برتر می دانستند. اگرچه چادر را حجاب کامل می دانستند ولی پوشش های مشابه چادر، مانند مانتو گشاد که موجب مفسده نشود را نیز کافی می دانستند و قائل بودند که اگر قرار باشد پوشش بانوان همراه با مفسده و خلاف اخلاق باشد باید از آن در جامعه جلوگیری شود (صحیفه نور، ج ۵، ص ۲۹۴). این نظر و عقیده امام خمینی (ره) بر اهمیت و لزوم شناسایی، تحلیل پوشش و حجاب در جامعه اسلامی را صحه می گذارد. هدف این مقاله، قضاوت در مورد درستی یا نادرستی ادراکات دانش آموزان نیست بلکه تلاش بر این است که ضمن توصیف و تحلیل دیدگاه های دانش آموزان در خصوص پوشش مناسب از آسیب های ناشی از بدحجابی و پیامدهای آن نیز بازنمایی شود. هنگامی که از دانش آموزان در مورد پوشش مناسب به صورت پرسش باز پاسخ تحقیق به عمل آمد. در مجموع، نظر ۳۰۶ نفر از دانش آموزان جمع آوری شد. دانش آموزان به دو گروه با حجاب و بدحجاب، براساس معیارهای اسلامی و رعایت و یا عدم رعایت این معیارها تقسیم شدند. در ادامه، باتوجه به جدول های شماره (۱) و (۲) به نظرات هر دو گروه و مقایسه آنها می پردازیم.

۱- نظر گروه دانش آموزان با حجاب، در مورد حجاب و پوشش مناسب از دیدگاه خودشان: جمع آوری دیدگاه های ۱۸۹ دانش آموزان با حجاب منجر به شناسایی ۵۱ مضمون، و بعد از دسته بندی و کدگذاری مضمون ها در نهایت به ۵ مضمون تقسیم شدند. همانطور که در جدول شماره (۱) آمده، طبق روایتهای گفته شده، مضمون هایی که به جنبه ظاهری حجاب، یعنی پوشش کامل بدن و مو، عدم ایجاد جلب توجه درانظار وعدم ایجاد تحریک در مردان اشاره می کند. مضمون هایی که به جنبه درونی و روانی حجاب یعنی عفت و حیا و مصونیت و آرامش اشاره می کند. مضمون هایی که به جنبه آزادی حجاب، یعنی مدروز و راحتی حجاب اشاره می کند. و عده ای که اعتقاد به چادر داشتند و در نهایت تعدادی نیز بودند که بی تفاوت نسبت به حجاب بودند.

از مجموع ۱۸۹ نفر متعلق به گروه با حجاب، ۱۳۸ نفر در مورد جنبه ظاهری حجاب نظر دادند و ۱۷ نفر به جنبه درونی و روانی حجاب و ۳۲ نفر به جنبه آزادی و ۴ نفر به چادر اعتقاد داشتند و ۸ نفر هم بی تفاوت نسبت به حجاب بودند. باتوجه به بررسی صورت گرفته در گروه باحجاب نتیجه دیدگاه های گروه باحجاب به صورت جدول (۱) آمده است.

جدول (۱) دیدگاه های دانش آموزان باحجاب

مضمون اصلی	زیرمضمون	روایتها
۱- جنبه ظاهری	پوشش کامل بدن و مو	"فقط گردی صورت و مچ دست بیرون باشد" زن را در پوششی حفظ کند که کامل باشد؛ "مانتو و شلوار".
	عدم جلب توجه در انظار	"جلب توجه نکند؛" "آراسته وساده باشد". "جلب هم جنس هم نشود". "اخلاق و رفتار هم مناسب باشد".
	عدم ایجاد شهوت در مردان	"عدم ایجاد شهوت و نگاه بد در مردان". "چشم نامحرم به من نباشد". بدن را از دید نامحرم ببوشاند".
۲- جنبه باطنی و روانی	عفت و حیا	"فقط متانت؛" "عفاف مهمتر از حجاب است". "ریاکاری نباشد"
	آرامش و مصونیت	"آرامش بدهد". مصونیت داشته باشد"
۳- جنبه آزادی	مدرور	"هماهنگ با جامعه باشد". "پوشش کامل دست و پا لزومی ندارد". راحت باشد"
	مخالف چادر	"حجاب مناسب چادر نیست"
۴- اعتقاد به چادر		"فقط چادر" "چادر حجاب برتر"
		"اعتقاد ندارم". "نمی دانم" "حجاب مناسب ویژگی ندارد".
۵- بی تفاوتی		

۲- نظر و دیدگاه‌های دانش آموزان بدحجاب در مورد حجاب و پوشش مناسب از دیدگاه خودشان: از مجموع ۱۱۷ نفر متعلق به گروه بدحجاب، ۴۳ مضمون و نظر جمع‌آوری شد. بعد از دسته‌بندی و کدگذاری در نهایت به ۵ مضمون تقسیم شدند. همانطور که در جدول شماره (۲) آمده همچنین طبق روایتهای جمع‌آوری شده، ۴۲ نفر به جنبه ظاهری آن نظر دادند و ۲۴ نفر به جنبه درونی و روانی حجاب، و ۳۶ نفر به جنبه آزادی حجاب نظر داشتند و ۱ نفر معتقد به چادر و ۶ نفر نسبت به حجاب نظری تفاوتی، داشتند.

جدول (۲) دیدگاه های دانش آموزان بدحجاب

مضمون اصلی	زیرمضمون ها	روایتها
۱- جنبه ظاهری	پوشش کامل بدن و مو	"هرکس اندامهای خود را ببوشاند حجاب دارد؛" "مو و بدن پوشیده باشد"
	عدم جلب توجه در انظار	"چیزی از بدن معلوم نباشد؛" "مانتو جلویاز نبوشیم؛" "مانتویی که بدن نما و کوتاه نباشد".
	عدم ایجاد شهوت در مردان	"جلب توجه نکند؛" "آراسته باشد؛" "ساده باشد"
۲- جنبه درونی و روانی	عفت و حیا	"در جلوی نامحرم کاملا پوشیده باشد" "موجب تحریک دیگران نشود"
	آرامش و مصونیت	"پاکی قلب". "فقط پوشاندن مونیست آدم باید سنگین باشد". "فقط چادر سرکردن نیست داشتن غیرت و عفت؛" "حجاب ظاهری نیت باید از باطن باشد".
۳- جنبه آزادی	مد روز	"از انسان محافظت کند" "اجازه تعرض به فرد را ندهد"
	- مخالف چادر	"بیرون بودن مواشکالی ندارد" "حجابی که در آن احساس راحتی کنی"
۴- موافق چادر		"مانتو جلویاز ببوشیم" "تعالی بین باحجاب و بدحجاب" "پوششی که اجباری نباشد"
		"حجاب مناسب چادر نیست"
۵- بی تفاوتی		چادر
		"اعتقاد ندارم" "اطلاع ندارم"

مقایسه دیدگاه‌های دو گروه باحجاب و بدحجاب

در پژوهش حاضر، مقایسه متوالی و دقیق دیدگاه‌های دانش‌آموزان گروه با حجاب و بدحجاب، بر طبق روایتهای نوشته شده در خصوص پوشش و حجاب مناسب، منجر به شناسایی و بررسی موارد زیر گردید:

۱- جنبه ظاهری:

در مطالعه دو گروه با حجاب و بدحجاب در مورد جنبه ظاهری دیده می‌شود که در گروه با حجاب (۱۳۹ نفر از ۱۸۹ نفر) و در گروه بدحجاب (۴۲ نفر از ۱۱۷ نفر) بعد از ظاهری حجاب، البته در حدود حجاب اسلامی اشاره نموده‌اند. جنبه ظاهری حجاب

شامل سه زیرمضمون باعنوانهای: «پوشش کامل بدن و مو»، «عدم جلب توجه درانظار» و «عدم ایجاد شهوت در مردان»، را شامل می شود. بررسی جنبه ظاهری حجاب طبق روایتهای گفته شده، با توجه به جدول های شماره (۱)، (۲) و (۳) چنین بررسی می شود:

پوشش کامل بدن و مو: در بررسی صورت گرفته در دانش آموزان گروه باحجاب، بعضی از روایتهای گفته شده آمده است: «فقط گردی صورت و مچ دست بیرون باشد»، «پوشش مو و گردن و برجستگی های بدن»، «مانتو و شلوار»، «زن را در پوششی حفظ کند که کامل باشد».

در دانش آموزان گروه بدحجاب: بعضی از موارد گفته شده آمده است: «هر کس اندام های خود را بپوشاند»، «مانتو جلو باز نپوشیم»، «چیزی از بدن معلوم نباشد»، «مانتویی که بدن نما و کوتاه نباشد»، «مو و بدن پوشیده باشد». در این روایتهای، وقتی دقت می شود؛ متوجه می شویم که، گروه باحجاب دقیقاً حدود حجاب اسلامی را همان طور که در اسلام آمده است، راقبول دارد و با اظهار نظرهایی که، نموده است. یعنی «گردی صورت و مچ دست بیرون باشد»، برطبق اسلام را مد نظر دارد.

اما طبق روایتهایی که، در گروه بدحجاب دیده می شود، حتی وقتی مانتو را به عنوان پوشش در نظر می گیرند؛ مدل آن را نیز در نظر دارند و با خصوصیتی که، تقریباً هم، به حجاب اسلامی و هم با مد روز نزدیک باشد اشاره نموده اند. مثلاً: «مانتو جلو باز نپوشیم»، «مانتویی که بدن نما و کوتاه نباشد». اما در گروه باحجاب، فقط مانتو شلوار، بدون هیچگونه در نظر گرفتن مدل برای آن عنوان شده است. و همچنین در بررسی صورت گرفته، در گروه باحجاب، ۵۸ نفر نسبت به پوشش کامل بدن و مو در حدود حجاب اسلامی اشاره نموده اند و در گروه بدحجاب، ۲۱ نفر به پوشش کامل بدن و مو اشاره نموده اند. و ظاهراً بیرون گذاشتن مو و رعایت نکردن پوشش کامل، از نظر آنها اهمیت زیادی ندارد و آنرا در جامعه امروزی بی اشکال می بینند وقتی به این امر توجه می شود می توان چنین نتیجه گرفت که، وقتی از نظر دختران دانش آموز، در سنین پایین بیرون گذاشتن مقداری از مو، اشکالی نداشته باشد و هم چنین خانواده هایشان هم نسبت به این امر بی توجه باشند، با گذشت زمان، این مقدار کم مو، همراه با بی توجهی خانواده ها، به مرور زمان بیشتر و بیشتر می شود؛ تا جایی که در حال حاضر در جامعه می بینیم که متأسفانه بدحجابها اصلاً نسبت به پوشش موی خود هیچ توجهی نشان نمی دهند و بیرون بودن اندازه و مقدار موی آنها، از نظر خودشان هیچ اهمیتی ندارد و ت لاشی در پوشاندن آن نمی کنند. در این مورد می توان به نقش تربیتی خانواده از جمله والدین هم به عنوان یک مذکر و هم الگو اشاره نمود. پیامبر عظیم الشان در نقش تربیتی والدین فرموده اند: "هرمولودی برفطرت پاک اسلام آفریده شده است، پدر و مادر او را یهودی، نصرانی و مجوسی می کنند". و حضرت باقر علیه السلام در این زمینه می فرماید: "مصونیت اطفال از خطرات و انحراف هادر پرتوصلاحت و شایستگی پدران آنهاست". اگر والدین از لحظه تولد کودک ارزش های انسان ساز اسلام را در باورهای فرزندگنجانده او را با عمل خود، چراغ راهنمایی باشند، مسلماً دستورات و احکام اسلامی در وی نهادینه شده و جزو اعتقادات یقینی و محکم او خواهد آمد. و در برابر تحریف و شبهات مقاومت نموده، راه خود را بر اساس مکتب اسلام در تاریکی های جهل و خرافه و تحریفات دشمنان اسلام پیدا خواهد نمود و آنچه را خواهد پسندید که اسلام می پسندد (منصوره وطنی، ۱۳۸۹). لباس برای پوشاندن بدن و حفظ آن از سرما و گرما و آلودگی، و مایه آبرو و آراستگی انسان است. تبدیل آن به وسیله ت فاخر و تجمل و ارزش را در کیفیت جامه دانستن، نوعی انحراف از فلسفه وجودی لباس است از این رو ساده پوشی به عنوان یکی از مظاهر ساده زیستی و رهایی از تعلقات مادی است. پیامبر اکرم (ص) این گونه به زندگی و دنیا می نگریست و این گونه نیز زیست و هرگز ارزش را در لباس نمی دیدند (حق شناس، ۱۳۸۶) لباس پوشیدن سابقه ای به اندازه ی حیات انسان دارد و جز، پیروان یکی از مکاتب فکری که بر لزوم برهنه زیستی پای می فشارند، همه افراد به نوعی آن را تجربه می کنند. این پدیده به رغم ارتباطش با خصوصیات مختلف فردی و اجتماعی انسان، دست کم به سه نیاز وی پاسخ می دهد، حفاظت در سرما و گرما و

برف و باران حفظ عفت و شرم، آراستگی، زیبایی و وقار. این نوشتار به بررسی معنای حجاب اسلامی و دلیل‌های ضرورت آن می‌پردازد (حاجی عبدالباقی، ۱۳۸۶). انسان در پناه محافظ، احساس آرامش می‌کند، پوشش اسلامی نیز نگهبان زن است و به او امنیت و آرامش می‌بخشد. هرچه این پوشش کامل‌تر شود و صداقت و حفاظت زنان بالاتر می‌رود. زحمت حجاب، حق بیمه‌ای است که زن برای تأمین سلامت خود می‌پردازد، زیرا حجاب مانع جریان هوای نفس و نگاه‌های آلوده و فسادآمیز به حریم پاک زنان می‌شود (ص ۶)

عدم جلب توجه: یکی از زیرمضمون‌های جنبه ظاهری می‌باشد می‌باشد. در مجموع، در گروه با حجاب ۵۱ مورد نسبت به آن، اشاره نموده‌اند و در گروه بدحجاب ۱۷ مورد مشاهده می‌شود. در گروه باحجاب علاوه بر تاکید بر «عدم جلب توجه»، در مورد داشتن اخلاق و رفتار مناسب نیز، در این گروه اشاره شده است؛ مثلاً چنین آمده است: «اخلاق و رفتار هم مناسب باشد» و همچنین در این گروه به عدم جلب توجه برای هم جنس هم اشاره شده است؛ مانند: «جلب هم جنس هم نشود» یعنی از نظر آنها پوششی در جامعه مناسب است که نه برای مردها و نه برای زنان دیگر، جلب توجه داشته باشد زیرا اگر برای مردان جلب توجه کند آثار و پیامدهای منفی زیادی به همراه دارد، و اگر برای زنان دیگر جلب توجه کند، در واقع به نوعی باعث گرایش زنان دیگر، از جمله زنان باحجاب به این نوع پوشش نامناسب می‌شود و خود به خود بدحجابی گسترش پیدا می‌کند و باعث می‌شود که زنانی هم که باحجاب بودند به طرف بدحجابی کشیده شوند. بیشترین کسانی که در این زمینه می‌توانند آسیب ببینند جوانان هستند؛ از جمله دانش آموزان، تحت تاثیر قرار گرفته و به سمت بدحجابی کشیده می‌شوند. و در ادامه بررسی گروه بدحجاب، در مورد داشتن رفتار و کردار مناسب، در این خصوص اشاره‌ای نشده است. ظاهراً در این گروه، به رفتار و اخلاق شایسته توجهی نشده است، در صورتی که در حجاب ظاهری داشتن رفتار و کردار شایسته هم جزئی از حجاب محسوب می‌شود. زیرا رفتار نامناسب باعث جلب توجه مردان می‌شود و فقط به «عدم جلب توجه» و «آراسته و ساده بودن و درست پوشیدن» اشاره شده است در مجموع ۱۸ نفر در گروه بدحجاب نسبت به این زیر مضمون اشاره نموده‌اند. در این قسمت می‌توان به نقش گروه همسالان در الگوپذیری جوانان پرداخت. رایزمن معتقد است که گروه‌های هم سن در روند جامعه پذیری به تدریج جای خانواده و دیگر عوامل اقتدار را می‌گیرند. وی معتقد است در جوامع توسعه یافته، افراد به سوی گروه‌های هم سن خود تمایل پیدا می‌کنند و برای الگوی رفتارهای دینی و اجتماعی خود، به جای اینکه بر افراد مسن‌تر و مقتدرتر اجتماعی تکیه کنند، به گروه‌های هم سن خود تمایل می‌شوند. به طور کلی، گروه‌های همسالان، شرایط تطابق دیدگاه‌ها و نگرش‌های دینی افراد با دنیای اجتماعی-دینی متغیری که با آن مواجه هستند، فراهم می‌سازند. آنها نیروهای مهم جامعه را تشکیل می‌دهند و نقش پراهمیتی در حفظ، تدوام و تعادل گرایش‌ها و رفتارهای دینی مختلف بازی می‌کنند (رایزمن، ۱، ۹۵۰، به نقل از عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱).

عدم تحریک شهوت مردان: در بررسی انجام شده در گروه دانش آموزان باحجاب در مورد پوشش مناسب، زیرمضمون عدم تحریک شهوت در مردان ذکر شده است. با توجه به روایتهای نوشته شده در گروه باحجاب ۳۰ نفر نسبت به این مورد اشاره نموده‌اند. روایت‌هایی از قبیل: «عدم ایجاد شهوت و نگاه بد در مردان»، «چشم نامحرم به من نباشد»، «بدن را از دید نامحرم بپوشاند»، «پوشش از نامحرم»، در بررسی‌های صورت گرفته در گروه دانش آموزان بدحجاب، فقط ۴ مورد به آن اشاره شده است. روایتهای آمده چنین می‌باشد: «در جلوی نامحرم کاملاً پوشیده باشیم»، «موجب تحریک دیگران نشویم». در خصوص زیرمضمون «عدم ایجاد شهوت» در گروه باحجاب ۳۰ نفر نسبت به این مضمون اشاره نموده‌اند اما در گروه بدحجاب فقط ۴ نفر به این مضمون توجه داشته‌اند. در این مورد به نظر می‌رسد که گروه بدحجاب نسبت به این زیرمضمون توجهی نشان نمی‌دهند و اهمیتی برای آن قائل نیستند. در صورتیکه در جامعه، بدحجابی می‌تواند برای مردان تحریک‌آمیز باشد مخصوصاً جوانان، که می‌تواند آثار

و پیامدهای منفی وجدی برای آنها بوجود آورد. خداوند در آیه‌ای از قرآن کریم حکم و حکمت حجاب را چنین بیان می‌کند: "ای پیامبر! به زنان و دختران خود و به زنان مؤمنان بگو که روسری‌های بلند خود را بر خویش فرو افکنند که این کار برای اینکه آنها (به عفت) شناخته شوند تا از تعریض و جسارت (هوسرانان) آزار نکشند، بسیار بهتر است و خدا در حق خلق، آمرزنده و مهربان است" (سوره احزاب، ۵۹). حفظ پاکدامنی، منحصر به پوشش نیست، بلکه زن باید از هرگونه رفتاری که سبب تحریک و طمع‌ورزی هوسرانان می‌شود، به شدت بپرهیزد. همچنین خداوند در قرآن، تبرج یعنی (آرایش برای خودنمایی) را نکوهیده و آن را به جامعه جاهلی نسبت داده و فرموده است: «و خود را همانند زینت‌نمایی روزگار جاهلیت پیشین، زینت‌نمایی نکنید. در واقع آنچه مردان را تهییج می‌کند، سه چیز است: زیبایی، زیور و حرکت‌های اغواکننده که در قرآن مجید، به تبرج تعبیر شده است. (مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۶). در مجموع دانش آموزان، هم گروه باحجاب و هم گروه بدحجاب (از ۱۸۰ نفر ۳۰۶ نفر) به این جنبه توجه نشان دادند. در گروه باحجاب تعداد بیشتری به جنبه ظاهری توجه نشان دادند.

۲- جنبه درونی و روانی

در بررسی به این جنبه از حجاب و پوشش مناسب، طبق روایت‌های نوشته شده نتایج زیر بدست مورد توجه قرار گرفت. از مجموع دانش آموزان گروه باحجاب، (۱۷ نفر از ۱۸۹ نفر)، و در گروه بدحجاب، (۲۴ نفر از ۱۱۷ نفر) نسبت به جنبه درونی و روانی حجاب، توجه نشان داده اند. جنبه درونی در بررسی زیر مضمون‌های جنبه درونی و روانی حجاب، دوزیر مضمون عفت و حیا، آرامش و مصونیت مشاهده می‌شود.

عفت و حیا: در بررسی صورت گرفته در گروه دانش آموزان باحجاب، روایت‌های زیر مورد توجه قرار گرفت: «فقط متانت»، «عفاف مهم‌تر از حجاب است»، «ریاکاری نباشد». در بررسی گروه بدحجاب: روایت‌های زیر در نظر گرفته شد. «پاکی قلب»، «حجاب ظاهری نیت، باید از باطن باشد»، «فقط پوشاندن مونیست آدم باید سنگین باشد»، «فقط چادر سر کردن نیست، غیرت و عفت» هدف از حجاب، همان عفت می‌باشد که در حدیث هم آمده است که زکات جمال (زیبایی)، عفت است. در این بینش عفاف، خود می‌تواند زینت باشد که پیامبر (ص) فرموده‌اند: "العفاف زینة النساء". (عفت خود، نگهداری از آنچه مورد نهی خداست و شامل هر آلودگی، حتی جلوه‌ها و حرکات سبک نیز می‌شود. همچنین عفت وظیفه‌ای عمومی است و شامل هردو جنس از زن و مرد است. ولی شکل و منظور آن متفاوت است در دعای امام زمان (عج) می‌خوانیم خدایا رحمت و لطف بزرگ خویش را شامل زنان گردان تا حیا و عفت ورزند. و در حدیثی دیگر (سبب العفة الحیا) علت و سبب عفت، حیا می‌باشد. با ترکیب این دعا و حدیث، در می‌یابیم حجاب که نمود و جلوه عفت است ریشه از نیروی باطنی می‌گیرد که حجاب و عفت بر آن اساس به پا می‌ایستند و آن نیروی باطنی، حیا می‌باشد و حیا که خود مانعی برای بروز رفتارهای نادرست می‌باشد، از درک حضور برمی‌خیزد و این عمل ارزشمند چنین فهرست می‌شود: "حجاب ریشه در عفاف و عفاف ریشه در حیا و حیا ریشه در درک حضور دارد". حیا همان است که ما وقتی در حضور بزرگی هستیم، مواظبت‌هایی را وجودمان می‌آورد و از بدی‌ها و ناشایست‌ها کنار می‌زنند. این درک حضور نتیجه شناخت است (حیدری، ۱۳۸۲).

اما در نتیجه بررسی در این مضمون مشاهده شد که برعکس آنچه انتظار می‌رفت گروه بدحجاب نسبت به جنبه درونی و روانی حجاب توجه بیشتری داشته‌اند و از نظر پژوهشگر، نوعی بهانه‌جویی از این گروه مشاهده می‌شود و این جنبه از حجاب را وسیله‌ای برای تایید بدحجابی خود می‌آورند و همان‌طور که در روایت‌هایی که گفته‌اند مثل «پاکی قلب» و «فقط پوشاندن مهم نیست آدم باید سنگین باشد»، «بستگی به ذات و درون آدم دارد»، در واقع توجیهی بیش نیست برای بدحجابی خود. در زیر مضمون عفت و حیا در گروه باحجاب ۹ نفر به مسئله عفت و حیا دقت داشته‌اند و در گروه بدحجاب ۱۸ نفر توجه نشان داده‌اند.

-آرامش و مصونیت: در بررسی صورت گرفته در گروه باحجاب: در این گروه ۸ نفر نسبت به نقش حجاب در آرامش و مصونیت زنان اشاره شده است. روایت‌های آمده در این زیرمضمون «آرامش بدهد»، «مصونیت داشته باشد»، «حجابی که فرد، مورد اذیت قرار نگیرد»

در گروه بدحجاب: ۶ نفر نسبت به این مورد اشاره نموده اند. روایت‌های زیر، «از انسان محافظت کند»، «امنیت»، «اچازه تعرض رابه فرد ندهد» مشاهده شد. بدیهی است که زن و مرد چون خلقت غیرمشابه ندارد، تفاوت‌هایی نیز در تکالیفشان به چشم می خورد. زنان دارای زیبایی‌هایی خدادادی هستند که نمایانند آن‌ها در جامعه بطور علنی باعث شعله ور شدن آتش هیجانات و افزایش مشکلات خودشان می شود و چه بسا این آتش بیش از هر کس دامن همان زنان را بگیرد. بنابراین مصون ماندن از خطرات و آرامش وجودی، زنان باید گوهر نجابت و عفت خویش را در صدف حجاب محافظت نمایند و از ارائه آن به نامحرمان بپرهیزند. اگر زن مسلمان در محدوده خانواده و فقط برای شوهر خود نما و خود آرا باشد، نه تنها ثواب عظیمی رانصیب خود کرده و راه درست استفاده از غریزه خودنمایی را یافته، بلکه بر پایداری و حفظ صمیمیت در خانواده افزوده است. حجاب همچون سنگری زن را از نگاه‌های آلوده و تیره‌های مسموم حفظ می کند (کامرانی، ۱۳۸۴). در مجموع در زیرمضمون آرامش و مصونیت در گروه باحجاب ۸ نفر و در گروه بدحجاب ۶ نفر اظهار نظر داشته اند. در مجموع دانش آموزان، (۴۱ نفر از ۳۰۶ نفر) به این جنبه درونی و روانی توجه نشان دادند. در گروه بدحجاب نسبت به جنبه درونی و روانی تعداد بیشتری توجه نموده اند. زن مسلمان، تجسم حرمت و عفت در جامعه است، حفظ پوشش به نوعی احترام گذاردن به زن و محفوظ نگه داشتن وی از نگاه‌های شهوانی و حیوانی است. چنانچه زن، حدود را رعایت ننماید هر بیماری دلی به او طمع نموده و با نگاه آلوده اش حریم زن را می شکند (فتاحی زاده، ۱۳۸۴).

۳- جنبه آزادی

در مطالعه دیدگاه‌های دانش‌آموزان گروه با حجاب و بدحجاب نسبت به جنبه آزادی، دوزیرمضمون «مدروز» و «مخالف چادر» بررسی شده است، در مجموع در گروه باحجاب (۳۲ نفر از ۱۸۹ نفر) و در گروه بدحجاب (۳۶ نفر از ۱۱۷ نفر) نسبت به مضمون جنبه آزادی توجه نشان داده اند.

-**مه روز:** در بررسی صورت گرفته در گروه باحجاب زیرمضمون «مد روز» ۲۳ نفر اشاره نموده اند. طبق روایت‌های آمده: «همه‌هنگ با جامعه باشد»، «پوشش کامل دست و پا لزومی ندارد»، «حجاب به اندازه باشد»، «متعادل باشد»، «راحت باشد». مشاهده می شود. در گروه بدحجاب ۳۲ نفر نسبت به زیرمضمون مدروز اشاره نموده اند. روایت‌های آمده چنین می باشد: «بیرون بودن مواشکالی ندارد»، «مانتو جلوباز پوشیم»، «تعادلی بین باحجاب و بدحجاب»، «حجابی که در آن راحت باشی»، «پوششی که اجباری نباشد».

همان‌طور که از یافته‌ها مشاهده می شود آمار گروه بدحجاب نسبت به مدروز بالاتر می باشد و می توانیم این مورد را در جامعه به خوبی ببینیم که، کسانی که بدحجاب هستند، تمایل به نمایش جدیدترین مانتو و شلوارهای مدروز می باشند بدون توجه به این نکته که، آیا این مانتو و شلوارهای مختلف، بعنوان مدروز، مناسب جامعه اسلامی می باشد یا نه؟ روانشناسان نیز معتقدند، زنان و دخترانی که با لباس‌های رنگارنگ و به اصطلاح، مدروز و آرایش تند و آن چنانی وارد جامعه شوند خود را در مقابل دیدگان مردان نامحرم و بیگانه قرار دهند، از نوعی بیماری روحی روانی رنج می برند و به دنبال مطرح کردن خود می باشند. پیامبر اسلام (ص) می فرماید: "بهترین زنان شما، زن باعفت است". "بدترین زنان شما، آرایش کنندگان متکبرانند". زنانی که همچون، یک

تابلوی زیبایی نقاشی در معرض دید بینندگان بیمارقراری گیرنده؛ نه تنهانی تواند خریدار واقعی برای زیبایی های طبیعی خود به دست آورند، بلکه روزبه روز مورد نفرت افراد جامعه قرار می گیرند و مردم از آنها فاصله می گیرند (خرمی مشگانی، ۱۳۸۳) - مخالف چادر: در بررسی صورت گرفته در گروه باحجاب ۹ نفر، چادر نیست» مشاهده می شود. و در بررسی گروه بدحجاب ۴ نفر، مخالفت چادر بوده اند. و همچنین از نتایج بدست آمده دیده می شود که متاسفانه در گروه باحجاب مخالفین چادر بیشتر دیده می شود. این می تواند زنگ خطری باشد برای نسل جوان باشد که تمایل و گرایش نسبت به چادر نشان نمی دهند و زمانی که چادر رابه هر بهانه ای رها کنند احتمال اینکه به گروه بدحجاب ها بپیوندند بسیار زیاد می باشد. طبق اسلام برترین پوشش برای زن باحیا و عفت، زن مسلمانی که با سر کردن آن عشق به حریم خانواده، عشق به شوهر، عشق به زندگی سالم، عشق به پاکیزگی است، عشق به پاکیزگی جوانان مسلمان است.

عشق آزادی و آزادی و رهایی از قید و بند شیطان است. چادر مشکی عشق به زندگی شاداب و دوری از سوء ظن و تهمت و غیبت هاست و در نهایت اعلام وفاداری بی حد و حصر زن به شوهر و دل بردن از دیگران است (صادق کوهستانی، ۱۳۸۸). سیاه پوشیدن زنان به معنی نه گفتن در مقابل خواسته های شیطانی مردانی است که با چشمان شیطانی خود آنان را فریب می دهد و فریفته ی خود می کنند. (ص ۲۹). در مجموع دانش آموزان (۶۸ نفر از ۳۰۶ نفر) به این جنبه آزادی توجه نشان دادند. و در این مورد افراد بد حجاب تمایل بیشتری نشان دادند. به نظر می رسد یکی از عمده ترین دلایل گرایش به بدحجابی به کیفیت و میزان عزت نفس، اعتماد به نفس و تصویری که افراد از خود و ارتباط اثربخش با دیگران دارد، مرتبط است.

۴- موافق چادر

در مطالعه بررسی دیدگاه های دانش آموزان دختر، در دو گروه باحجاب و بدحجاب در مورد زیرموضوع «موافق چادر»، بررسی صورت گرفته نشان می دهد که در گروه باحجاب (۴ نفر از ۱۸۹ نفر) موافق با چادر و از بین گروه بدحجاب از (۱ نفر از ۱۱۷ نفر) موافق چادر به عنوان حجاب برتر بودند. در مجموع دانش آموزان (۵ نفر از ۳۰۶ نفر) تمایل به انتخاب چادر به عنوان حجاب داشتند. افراد باحجاب تمایل بیشتری نشان دادند

قرآن مجید خطاب به پیامبرش فرمود: "به زنان و دختران خود و زنان مؤمنان بگو: که خویشتن را با جلبات بپوشند که این کار برای اینکه به عفت شناخته می شوند و از تعرض محفوظ می مانند، برای آنان بهتر است. (احزاب، ۳ آیه ۵۹). بعضی مفسران جلبات را پوشش فراگیر معنا کرده اند که از بالای سر تا پایین پا را می پوشاند و چیزی در حدود اندازه چادر است. علاوه بر این درباره پوشش حضرت فاطمه (س) هنگام خروج از منزل و رفتن به مسجد برای دفاع از فدک، همین پوشش نقل شده است. حضرت فاطمه (س) مقنعه خویش را بر سر و جلبات بر تن کردند یعنی پوششی که تمام تن را از سر تا قد فرا می گرفته است. علاوه بر این عقل نیز بر برتر بودن چادر حکم می کند، چون اندام بدن با چادر بهتر محفوظ می ماند (چادر حجاب برتر، قدیری، نرگس، ص ۱) چادر علاوه بر اینکه فواید فردی و اجتماعی دارد، بعنوان یک نماد و سمبل مبارزه با اهداف استعماری و استکباری نیز هست. ریون کرکت صهیونیست و مسئول سابق شبکه جاسوسی سیاه در ایران می گوید چادر نمادی است که وجود انقلاب را در سر هر چهارراه نمایش می گذارد با چادر می توان این احساس را پدید آورد که انقلاب اسلامی هنوز زنده و جاوید است. (قدیری، ص ۲۷).

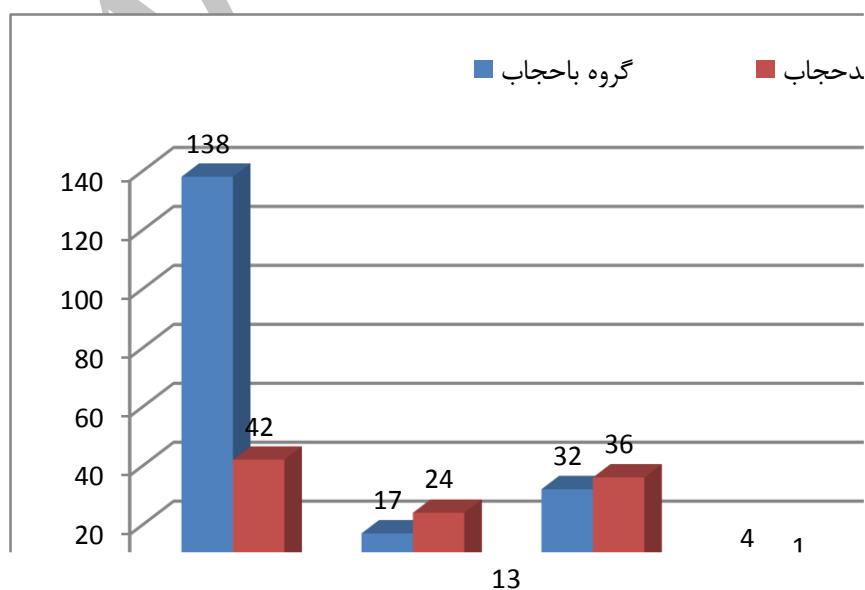
۵- بی تفاوتی نسبت به حجاب

با بررسی انجام شده در دیدگاه های دانش آموزان دختر در دو گروه باحجاب و بدحجاب مشاهده شده که تعدادی از دانش آموزان نسبت به حجاب اظهار بی اطلاعی و بی اعتقادی داشتند. می توان گفت که این گونه پاسخ دادن ها به نوعی توجیه غیرقابل قبول می باشد، زیرا با توجه به عصر ارتباطات و رسانه ها و همچنین حجاب خانواده و جامعه و آموزشهایی که در مدارس می بینند پاسخ منطقی به نظر نمی آید. در مجموع در گروه باحجاب از ۱۸۹ دانش آموز ۸ نفر اظهار بی اعتقادی و بی اطلاعی در مورد

پوشش مناسب داشتند. و در گروه بدحجاب ۶ نفر و در مجموع دانش آموزان (۱۴ نفر از ۳۰۶ نفر) اظهار بی اطلاعی و بی اعتقادی نسبت به این امر حجاب نمودند. افراد باحجاب تمایل بیشتری نسبت به اظهار بی تفاوتی نشان دادند.

جدول (۳) مقایسه دیدگاه‌های دو گروه با حجاب و بدحجاب

گروه بدحجاب		گروه باحجاب	
تعداد دانش آموزان بدحجاب	۱۱۷ نفر	تعداد دانش آموزان با حجاب	۱۸۹ نفر
تعداد دانش آموزان چادری	۰	تعداد دانش آموزان چادری	۴۴ نفر
۱- جنبه ظاهری	۴۲ نفر	۱- جنبه ظاهری	۱۳۸ نفر
۲- جنبه باطنی	۲۴ نفر	۲- جنبه باطنی	۱۷ نفر
۳- جنبه آزادی	۳۶ نفر	۳- جنبه آزادی	۳۲ نفر
۴- انتخاب چادر	۱ نفر	۴- انتخاب چادر	۴ نفر
۵- بی تفاوتی	۶ نفر	۵- بی تفاوتی	۸ نفر
۱- جنبه ظاهری		۱- جنبه ظاهری	
الف) عدم جلب توجه در انظار	۱۸ نفر	الف) عدم جلب توجه در انظار	۵۰ نفر
ب) عدم ایجاد شهوت در مردان	۴ نفر	ب) عدم ایجاد شهوت در مردان	۳۰ نفر
ج) پوشش کامل	۲۱ نفر	ج) پوشش کامل	۵۸ نفر
۲- جنبه باطنی و روانی		۲- جنبه باطنی و روانی	
الف) عفت و حیا	۱۸ نفر	الف) عفت و حیا	۹ نفر
ب) آرامش و مصونیت	۶ نفر	ب) آرامش و مصونیت	۸ نفر
۳- جنبه آزادی		۳- جنبه آزادی	
مد روز	۳۲ نفر	مد روز	۲۳ نفر
مخالف چادر	۴ نفر	مخالف چادر	۹ نفر
۴- چادر	۱ نفر	۴- چادر	۴ نفر
۵- بی تفاوتی		۵- بی تفاوتی	
الف) اطلاع نداشتن	۴ نفر	الف) اطلاع نداشتن	۶ نفر
ب) اعتقاد نداشتن	۲ نفر	ب) اعتقاد نداشتن	۲ نفر

نمودار(۱): مقایسه دو گروه باحجاب و بدحجاب در خصوص پوشش مناسب از دیدگاه آنان

Archive of SID

بحث و نتیجه گیری

حجاب تنها یک دستورالعمل دینی و وظیفه شرعی برای زنان مسلمان نیست، بلکه ضرورت های اجتماعی جوامع انسانی است، که با وجود آن منافع و تأثیرات شگرفی در جامعه پدیدار شده و عدم رعایت آن، زیان ها و آثار مخربی در فرهنگ عمومی اجتماع و حتی اقتصاد برجای گذاشته است. زن در پرتو حفظ این ارزش ها می تواند عامل نیرومندی در جهت حفظ سنتها و روابط اجتماعی سالم و ارزش های انسانی معنوی باشد (درافشان، ۱۳۸۸). در مطالعه حاضر، به منظور درک عمیق بدحجابی، سعی شد دیدگاه های دانش آموزان در مورد حجاب و پوشش مناسب و تفسیر آنها نسبت به این پدیده مورد بررسی و شناسایی گردد. بنابراین هدف از این، پژوهش، قضاوت در مورد درستی و نادرستی دیدگاه ها و ادراکات دانش آموزان نیست، بلکه هدف اینست، که با توصیف و تحلیل عمیق ذهنیات دانش آموزان، تبعات ناشی از وجود این ادراکات بازنمایی شود و درانتها راهکارهایی برای بهبودی روند بدحجابی در میان دانش آموزان ارائه شود. بطور کلی تحلیل دیدگاه های دانش آموزان در خصوص حجاب و پوشش مناسب موجب شناسایی ۵ مضمون دردو گروه با حجاب و بدحجاب گردید. و مورد مقایسه نیز قرار گرفتند. این مضمونها شامل «توجه به جنبه ظاهری حجاب»، «در گروه با حجاب، در تمامی زیرمضمونها نیز توجه خوبی به این جنبه شده بود. نسبت به «جنبه درونی و روانی»، «گروه بد حجاب ظاهرا به آن توجه خوبی داشته اند. نسبت به «جنبه آزادی» و زیرمضمونها دیگر، گروه بد حجاب بیشتر اظهار علاقه کرده اند. در «انتخاب چادر» تعداد موافقین چادر بسیار کم می باشد. هم تعداد گروه باحجاب و هم گروه بد حجاب خیلی کم اظهار علاقه نشان داده اند؛ با اینکه در گروه باحجاب تعدادی هم چادری وجود دارد ولی در بین گروه باحجاب با اینکه افراد چادری وجود دارد، چادر را به عنوان پوشش مناسب قبول ندارند. در مورد «بی تفاوتی نسبت به حجاب»، گروه باحجاب بیشتر اظهار بی تفاوتی کردند.

پیشنهاد

- ۱- از آنجایی که در مورد مسئله حجاب، بیشتر پژوهش های کمی صورت گرفته و در پژوهش های کمی به بررسی وضعیت موجود می پردازد و کمتر به دیدگاه ها و ادراکات دختران و زنان توجه می شود، بنابراین پیشنهاد می شود برای بدست آوردن یافته های عمیق تر پژوهش های کیفی هم در این مورد صورت گیرد.
- ۲- از آنجایی که اکثر خانواده ها از آسیبهای ناشی از بدحجابی در جامعه و خانواده، آگاهی کمی دارند، لذا توصیه می شود که صدا و سیما در مورد آثار و پیامدهای بدحجابی در جامعه و جوانان برنامه هایی داشته باشد.
- ۳- همانطور که برای ترویج مدهای جدید تبلیغات گسترده می شود در مورد پوشش و حجاب نیز در جامعه باید تبلیغات گسترده شود در این میان صدا و سیما نقش زیادی برای گرایش زنان و دختران نسبت به حجاب می تواند داشته باشد.
- ۴- اختصاص مشاوره هایی یا افراد آگاه در زمینه حجاب و مسائل مذهبی در مدرسه، مخصوص پاسخگویی به سوالات دانش آموزان و رفع شبهات آنان در مورد مسئله حجاب.
- ۵- برپایی سخنرانیها و نشست هایی در مدرسه و گوش دادن به نظرات دانش آموزان و پاسخگویی به سوالات آنها.
- ۶- تشویق معلمها نسبت به پوشش مناسب اسلامی، زیرا این قشر از جامعه ما تاثیر بسزایی در گسترش فرهنگ حجاب مناسب به عنوان الگو دارند.

منابع:

- اسلاملو، و همکاران، ۱۳۸۶، حریم ریحانه، تهران، انتشارات نگارنو.
بازرگان، عباس، ۱۳۹۱، روش های تحقیق کیفی و آمیخته، تهران، انتشارات دیدار.
جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۹، دانستنی های حجاب، یاسوج، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی استان کهگیلویه و بویراحمد

- حاجی عبدالباقی، مریم، ۱۳۸۶، حجاب در قرآن کریم، مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان
- حداد عادل، غلامعلی، ۱۳۸۹، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگ، تهران، انتشارات سروش
- حجاب وقانون مندی در روابط زن و مرد، ۱۳۸۶ عباس رجبی، مرکز پژوهشهای اسلامی.
- حیدری، عزیزالله، ۱۳۸۲، کنکاشی در حجاب، قم، انتشارات مسجد جمکران .
- حق شناس، جعفر، ۱۳۸۶، حجاب در آیات قرآن بانگاهی به روایات کتابخانه حجاب مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان
- خردمندی، محمدعلی، ۱۳۸۸. گفتمان حجاب اصفهان، انتشارات گلپهار.
- خرمی مشگانی، ابراهیم، ۱۳۸۸. چرا حجاب؟ مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان
- درافشان، محمدحسین، ۱۳۸۸، آثار و پیامدهای حجاب، مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان
- سفیدی، قاطمه، ۱۳۹۲، تاثیر رعایت حجاب بر عزت نفس در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قزوین،
- صادق کوهستانی، عطیه، ۱۳۸۸، حجاب زینت برتر، قم، انتشارات نسیم حیات .
- صحیفه نور، جلد ۵
- صفی یاری، مسعود، ۱۳۸۹، راز حجاب، قم، انتشارات، نور السجاد.
- طیب، مهدی، ۱۳۸۸، حجاب و حقوق زن در ترازی اندیشه و ایمان، تهران، انتشارات سفینه
- فتاحی زاده، فتحیه، ۱۳۸۸، حجاب از دیدگاه قرآن و سنت، قم، انتشارات بوستان کتاب (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم).
- قدیری، نرگس، ۱۳۷۹، چادر حجاب برتر، مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان.
- مطهری، مرتضی، ۱۳۸۶، مسئله حجاب، تهران، انتشارات صدرا.
- مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۶، مروراید حجاب (کاوشی در حیا، غیرت و حجاب)، تهران، انتشارات مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما.
- صالح آبادی، ابراهیم، ۱۳۹۲ بررسی جامعه شناختی زنان در شهر اسفراین، اعتماد و حجاب
- فصلنامه علمی پژوهشی ماب و تزکیه، بهار، ۹۲، دوره ۲۲، شماره ۱۱
- وطنی منصوره، ۱۳۸۹، نقش تربیتی والدین و رسانه های گروهی در الگوپذیری نوجوانان و جوان، قم، نشر، مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

SID

سرویس های
ویژه

سرویس ترجمه
تخصصی

کارگاه های
آموزشی

بلاگ
مرکز اطلاعات علمی

عضویت در
خبرنامه

فیلم های
آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

مباحث پیشرفته یادگیری عمیق؛
شبکه های توجه گرافی
(Graph Attention Networks)

کارگاه آنلاین آموزش استفاده از
وب آوساینس

کارگاه آنلاین مقاله روزمره انگلیسی